

en macht. Deze opvatting van als 'governance', waarbij het veel mogelijk wordt overgelaten indigenen, leidde volgens Van n tot politiek als het infantiel m vervulling van wensen. Daar r staat een 'postmoderne' opvat- politiek, die accepteert dat sturing van het bestuur niet gelijk is. Als voorbeeld noemt steren Wouter Bos die stelt dat d voor de wet een illusie is. Deze opvatting betekent ook een van de idee dat de politiek een pelen in de organisatie van soli-

de politieke vernieuwing er dan die Van Gunsteren voor ogen nbt enaren op cursus sturen en s aantrekken heeft volgens hem id tot een veerkrachtig bestuur. moet eerst een herverdeling van aatsvinden. Naast de markt moer- surssystemen als politiek, recht en rap worden geherwaardeerd. en moeten politici niet bang zijn ersiteit: 'Het recht in een vrije ving werkt met hoor en weder- politiek kent er een legitieme e tegenover een legitieme rege- tenschap bloeit dankzij confronta- diverse visies op wat waar is.' het bestuur moet volgens Van en conflict niet als een gevaar, r normaal en in beginsel positief gewaardeerd. De *Woordenschat warda politici* kan veel kiezers en en geruststellen. Het bestuur van nd hoeft niet op de schop. Veel ijker is om politieke strijd te leve- t politiek kan eenvoudig niet gered door het morsige politieke proces ilen. Herstel van normen en r en het programma van "naar de luisteren" zullen geen herstel van ardigheid en democratie brengen e de politieke confrontatie uit de jven gaan. Dan blijven het loze s die het vertrouwen in politiek en nog verder doen afkalven.'

ald van Raak
ald van Raak is lid van de Eerste mer voor de SP

De goede smaak van Haagse lezeressen

Lizet Duyvendak, 'Door lezen wijder horizont'. Het Haags Damesleesmuseum. Vantilt, Nijmegen. € 24,90

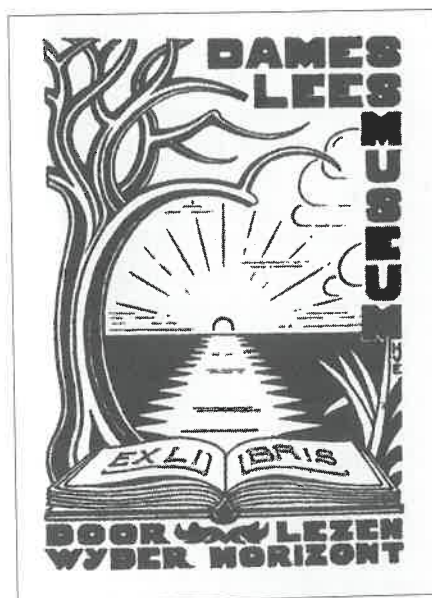
'Niettegenstaande het feit dat dit boekje de AKO-prijs kreeg, meen ik het te moeten afkeuren omdat ik het eenvoudigweg vervelend, niet te begrijpen en storend vind. Niet nemen.' Aldus oordeelde een lid van het leescomité van het Haags Damesleesmuseum over Louis Ferron. Zijn in 1990 bekroonde *Karelische nachten* kwam op grond van dit oordeel niet in de bibliotheekcollectie terecht. Ook andere bekende schrijvers sneuvelden in de keuring: Arnon Grunbergs *Blauwe Maandagen* werd te puberaal bevonden en P.F. Thomesés *Zuidland*, winnaar van de AKO-literatuurprijs in 1991, te kinderlijk.

Deze en andere smakelijke waardeoordelen zijn te vinden in het proefschrift van Lizet Duyvendak over het Haags Damesleesmuseum. Dit 'damesleesmuseum', een bibliotheek voor en door vrouwen, is in 1894 opgericht en bestaat nog steeds. Een sjiek pand aan het Nassaplein biedt momenteel onderdak aan de meer dan vijfhonderd leden, die gekozen zijn door een ballotagestelsel: wie lid wil worden van het Damesleesmuseum (DLM), moet er iemand kennen. Het overgrote deel van de leden woont in de elitewijken van Den Haag en is ouder dan achtenvijftig jaar. Zij hebben de keuze uit een collectie van ruim dertigduizend titels, waaraan een zorgvuldig aanschafbeleid ten grondslag ligt. De leden geven hun voorkeuren door, enkele Haagse boekhandelaren doen suggesties en ook de bibliothecaressen kiezen boeken uit. Het leescomité, dat uit enkele leden van het DLM bestaat, krijgt vervolgens alle geselecteerde titels ter keuring voorgelegd. De oordelen van dit comité vormen samen met de catalogi, bestuursnotulen en andere archiefstukken een unieke bron om de geschiedenis, het aanschafbeleid en het leesgedrag van de leden van het DLM te reconstrueren.

De term 'museum' verwijst niet naar een museum in de huidige betekenis van het woord (al heeft het deftige interieur van het DLM daar wel wat van weg), maar naar een leesgenootschap dat een eigen bibliotheek beheert. In de tweede helft van de achttiende eeuw ontstonden onder invloed

van de Verlichting overal in Europa leesgenootschappen. Dit waren groepen burgers, afkomstig uit de maatschappelijke bovenlaag, die gezamenlijk boeken kochten en lazen met het doel zichzelf te ontwikkelen. De leesgenootschappen en leesmusea waren van meet af aan mannenaangelegenheden. Vrouwen konden in de regel geen lid worden en als ze dat wel konden, golden er vaak beperkende regels. Mede om die reden, en onder invloed van de eerste feministische golf, werden er vanaf 1860 aparte vrouwenleesmusea opgericht. In Stockholm ontstond bijvoorbeeld de Läsesalong för Damer (1862) en in Kopenhagen de Kvindelige Laeseforening (1872). In Nederland volgden onder meer het Amsterdams Damesleesmuseum (1877) en het Haags Damesleesmuseum (1894). Het laatstgenoemde is uniek, omdat het de enige in zijn soort is die nog bestaat. Het motto van het DLM, *Door lezen wijder horizont*, refereert nog altijd aan het beschavings- en opvoedingsideaal van de genootschapstraditie.

De bloeiperiode van het Haagse instituut lag in de jaren 1904-1929, toen het ledenaantal opliep tot 1478. Het groeide uit tot een centrum van vrouwenactiviteiten: men kon er terecht voor lezingen, literatuurcursussen en maaltijden. Er was zelfs gelegen-

rd.

noer.

en.

ning.

heid tot overnachten. In de hoogtijdagen waren er maar liefst zes personeelsleden in dienst, onder wie twee conciërges die de koffie, thee en lunch verzorgden, en een bediende die de fietsen en jassen van de dames aannam en boeken thuisbezorgde. De Tweede Wereldoorlog trok een zware wissel op het DLM, omdat een deel van de collectie verloren ging en het ledenbestand drastisch daalde. Na de oorlog stabiliseerde het ledenaantal zich weer en tegenwoordig schommelt het rond de vijfhonderd. Er zijn zelfs een paar mannelijke leden, want sinds een 'revolutionaire vergadering' in 1970 is het toegestaan om echtgenoten en eventuele weduwnaars van vroegere leden toe te laten. 'Tot een grote toeloop van herenleden heeft dit echter nooit geleid', merkt Duyvendak bijna geruststellend op.

Wat konden de dames (en een enkele heer) zo al lenen in de bibliotheek? Het leescomité van het DLM streefde naar een zo breed mogelijk aanbod. Het schafte zowel de nieuwste Nederlandse als oorspronkelijk buitenlandstalige literatuur aan, met name Engelstalige romans. Ook werden zowel boeken gericht op een klein publiek als bestsellers ingekocht, waarvan de literaire waarde nog al eens ter discussie stond. Tot die laatste categorie behoorden ook de zogenaamde 'damesromans' uit de jaren twintig en dertig, die de toenmalige mannelijke critici niet zelden als een bedreiging voor de kwaliteitsliteratuur beschouwden.

Deze constatering vormde voor Duyvendak de aanleiding om hardnekkige stereotypen omtrent de vermeende lektuurkeuze van vrouwen aan de kaak te stellen. Recensenten van vroeger en nu leggen de oorzaak voor de teloorgang van de kwaliteitsliteratuur maar al te vaak bij de slechte smaak van schrijfsters en lezeressen: vrouwen lezen en schrijven wel veel, maar precies de verkeerde boeken (van bijvoorbeeld Lulu Wang, Connie Palmen en Jessica Durlacher). Duyvendak plaatst kanttekeningen bij dit beeld door onder andere te wijzen op de brede collectie van het DLM: deze bood en biedt nog altijd ruimte aan veel meer dan de typische 'damesromans', zoals experimentele en specialistische literatuur.

Duyvendak besluit haar lezersonderzoek met een enquête onder de huidige leden van het DLM en vergelijkt de resultaten met moderne sociologische leestheorieën. Van de 505 verzuurde enquêtes kwamen er 282 retour

Foto: Archief DLM

Foto uit besproken boek. Leden van het Damesleesmuseum schrijven zelf de geleende boeken in

(bijna 56 procent). De leden omschrijven onder meer hun redenen om lid te worden van het DLM en hun motieven om te lezen. Het 'cognitieve element' ofwel de wens om iets te leren en de culturele competentie te vergroten, blijkt een even grote rol te spelen als het 'hedonistische motief', de plezierbeleving. Het eeuwenoude *utile dulci* (het nuttige met het aangename verenigen) heeft in dit gezelschap dus weinig aan actualiteit ingeboet.

Belangrijk voor de lezeressen is ook het 'esthetisch motief', de wijze waarop een tekst wordt medegedeeld ofwel de gekozen literaire vorm. Het 'statusmotief', de behoefte om zich via cultuurparticipatie sociaal van andere groeperingen te onderscheiden, is volgens Duyvendak echter veel minder van toepassing op de leden van het DLM. Dat druist intuïtief toch wel in tegen het elitaire karakter van het DLM, dat alle kenmerken van een heuse rotaryclub draagt. De resultaten werken mogelijk vertekend, omdat de leden dit zelf niet snel zullen opvoeren als een argument om te lezen; ik kan me althans niet aan de indruk onttrekken dat status wel degelijk een doorslaggevende factor vormt binnen het DLM-verband.

Het (nog steeds) elitaire karakter van het DLM roept nog meer vragen op: in hoeverre kan het leesgedrag van de DLM-leden als representatief gelden voor het leesgedrag van vrouwen in het algemeen? Met andere woorden: verschaffen de gegevens van deze

heel specifieke uitsnede uit de bevolking voldoende grond om allerlei geijkte clichés over vrouwenlectuur te weerleggen? En hoe kunnen we sommige oordelen op hun waarde schatten? Grunberg als puberaal afdoen komt in een heel ander daglicht te staan, wanneer je weet dat 62 procent van de leden boven de achteventig jaar oud is. De vraag rijst ook of de gangbare praktijk van het Damesleesmuseum afwijkt van andere besloten (heren en gemengde) leesinstellingen uit de onderzochte periode. Welke invloed heeft het besloten karakter van de instelling op de uitkomsten van het onderzoek? In dat verband had ik ook graag meer gelezen over het ballotagesysteem: hoe worden de nieuwe leden precies verkozen? Welke eisen worden er aan hen gesteld?

Deze vragen doen niets af aan het feit dat Duyvendak de voor- en afkeuren van het Haagse damesgezelschap scherp in beeld brengt. De huidige leden van het Damesleesmuseum mogen dan ook verguld zijn met dit eerbetoen aan hun instituut. Maar ook eenieder die geïnteresseerd is in historisch en hedendaags leesgedrag van vrouwen, mag dit boek niet ongelezen laten. Om in de trant van het beoordelingscomité te spreken: dit is een helder gecomponeerd boek over een in alle opzichten unieke instelling. Aanschaffen.

Lotte Jensen